

מבט על, גיליון 1054, 13 במאי 2018

התועלת שבחשיפת ארכיב הגרעין האיראני

שמואל אבן

חשיפת ארכיב הגרעין האיראני נועדה לסייע להכשרת דעת קהל להצהרתו של הנשיא טראמפ ולהקשות במשהו על מנהיגים אחרים השותפים להסכם, שאינם ששים להתעמת עם איראן. מדובר במבצע חשיפה מקצועי ומרשים. במקרה זה, נוכח כובד משקלו של האיום האיראני על ישראל תוחלת התועלת מהחשיפה (מכפלת הסיכוי לאירוע מוצלח בתועלת הצפויה בהינתן הצלחה) נראית גבוהה, וזאת גם אם מייחסים לחשיפה כשלעצמה סיכויי השפעה מוגבלים. האלטרנטיבה, לא לפרסם את המידע, משמעותה לוותר על הסיכוי ליצור ערך תודעתי מהמידע ולהותירו בארכיוני קהילת המודיעין.

ב-8 במאי 2018, הצהיר נשיא ארצות הברית, דונלד טראמפ, כי ארצות הברית פורשת מהסכם הגרעין מיולי 2015 עם איראן. בדבריו הצביע הנשיא על המידע שחשפה ישראל מארכיב הגרעין האיראני, כעדות מוחצת לחוסר אמינותה של איראן ולכוונותיה בתחום הגרעין הצבאי. טראמפ תיאר את חולשות מנגנוני הפיקוח ומה שנעדר מההסכם; תוך מתן דגש על כי גם לאחר ההסכם ממשיך המשטר בטהרן להפגין גישה תוקפנית ביותר כלפי הסביבה האזורית במזרח התיכון וארצות הברית, המתאפשרת לו הודות לכספים שזרמו לאיראן בעקבות הסרת הסנקציות. זוהי גם עמדת ישראל.

מבחינה מושגית, חשיפת מידע הינה כלי במאבק על התודעה, שמטרתו להשפיע על קהלי יעד, בכיוון הרצוי לחושף. מבצע חשיפה כולל שלב של איסוף ועיבוד מידע מודיעיני ושלב של שיווק המידע והעברת המסר בדרכים שונות (באופן מזוהה ופומבי, בדרכים דיפלומטיות, באופן לא מזוהה ואף סמוי). חשיפת מידע היא בדרך כלל חלק ממערכה ביטחונית רחבה יותר. על רקע זה, המאמר בוחן את אירוע החשיפה הפומבית של ארכיב הגרעין האיראני ב-30 באפריל 2018 ביחס למטרות החושף - ישראל, השוללת את ההסכם כפי שהוא. זאת להבדיל מאלה הסבורים, שמוטב להמשיך בהסכם הלקוי ולא לסכנו, כמו מנהיגים באירופה, שאירוע החשיפה ממילא אינו תואם את מטרותיהם. המאמר אינו דן במחלקת עקרונית זו.

החשיפה הפומבית

בהופעה טלוויזיונית, ב-30 באפריל 2018, חשף ראש הממשלה בנימין נתניהו, שישראל השיגה למעלה מ-100 אלף מסמכים מתוכנית גרעין צבאית סודית של איראן (פרויקט עמאד), שהיו בארכיב בטהרן. נתניהו הציג, בין היתר, מצגת איראנית מקורית, שלפיה האיראנים התכוונו בעבר לעצב, להפיק ולערוך ניסוי בחמישה ראשי חץ גרעיניים, שנועדו לשילוב על טילים. מכאן ההוכחה שאיראן שיקרה בהצהרותיה, לפיהן לא עסקה בפרויקט גרעין צבאי בעבר. עם זאת, במצגת אין מידע עדכני לגבי עיסוקה של איראן בגרעין צבאי בתקופות מאוחרות - ובעיקר בתקופה שלאחר

ההסכם עם המעצמות ביולי 2015. לאירוע החשיפה הפומבי קדמה חשיפה במסגרת דיפלומטיה חשאית, שבה שיתפה ישראל במידע את ארצות הברית ומדינות אחרות.

החשיפה לוותה בראיונות המשך של נתניהו לערוצי תקשורת בעולם, והודגשה בהצהרת טראמפ בעניין פרישת ארצות הברית מההסכם, כהוכחה לכוונותיה של איראן בתחום הגרעיני. עוד לפני הצהרת הפרישה, טראמפ אמר שהמידע שנחשף על ידי ישראל תומך לחלוטין בעמדתו, שמדובר בהסכם רע מאוד. מדינות מערב אירופה, שהתנגדו לפרישה מההסכם, טענו שהמידע שנחשף דווקא תומך בצורך בהמשך ההסכם הגרעיני נוכחי עם איראן, שכן ממילא לא ניתן אמון באיראן ובהסכם יש מנגנונים לפקח על פעולותיה.

ניתוח אירוע החשיפה

נראה שקהל היעד העיקרי של החשיפה היא הקהילה הבינ"ל, לרבות אזרחי המדינות החתומות על ההסכם. מטרת החשיפה הייתה להכשיר דעת קהל בארצות הברית ובעולם לקראת נאום ההכרעה של טראמפ, ולהקשות על מנהיגים, התומכים בהמשך הסכם, להצדיקו. יש להזכיר שמזה שנים רבות, ישראל מקיימת מאמץ של חשיפה, כחלק מהמאמץ הכולל לסיכול איומי הגרעין, הטרור והחתרנות מצד איראן. החשיפה נועדה בעיקר להשפיע על המערכת הבינלאומית לבלום את איראן. בעקבות הסכם הגרעין בין איראן למעצמות מצאה עצמה ישראל מבודדת, עד להגעתו של ממשל טראמפ, שהכריז על כוונתו לפרוש מההסכם אם לא יתוקן, וכך עשה. כיום המערכת הבינ"ל מפוצלת, כאשר ארצות הברית עומדת לימינה של ישראל. בחשיפה מילאה ישראל את תפקידה בהקשר זה.

קהלי יעד אפשריים נוספים לאירוע החשיפה:

- המשטר באיראן. חשיפה כה עמוקה ורחבה עשויה ליצור חשדנות וחוסר ביטחון במערכת האיראנית ואף להרתיע גורמים המעורבים בפרויקטים חשאיים, ובכך להקשות על פיתוח יכולות צבאיות אסורות.
 - אזרחי איראן ואנשי ממסד, שאינם שותפי סוד. החשיפה עשויה לחזק את עמדת המתנגדים לדרכו של משטר, שבאה על חשבון רווחת האוכלוסייה והמשק, וזאת במיוחד לאחר שטראמפ הודיע על חידוש משטר הסנקציות.
 - אזרחי ישראל. בעבורם החשיפה עשויה להמחיש את ממשות האיום הקיומי האיראני לטווח הארוך וליצור לכידות לקראת התמודדות מולו כבר עתה.
- את איכות אירוע החשיפה ניתן להעריך על פי המונחים הבאים:

חידוש - בניגוד להסכם מיולי 2015, הוכח שבאיראן מתקיים פרויקט חשאי של שימור ידע של פרויקט הגרעין הצבאי. אין מדובר בארכיב נשכח, אלא בפרויקט פעיל שהועתק ממקום למקום כדי לשמור על חשאינותו. החשיפה מחזקת את ההוכחה, ברמה מפורטת, שהאיראנים שיקרו בהכחישם את מאמציהם להשיג יכולות גרעיניות צבאיות (במסגרת ההסכם מיולי 2015 נדרשה איראן לחשוף את עיסוקה בנושא בעבר) ובהצהרותיהם שבכוונתם להסתפק בגרעין לצרכים אזרחיים בלבד. החומר הארכיוני שהושג מעשיר מאוד את בסיס המידע הקיים וממחיש שקיים קשר בין פרויקט הגרעין למערכות הטק"ק, שלא קיימת הגבלה עליהן בהקשר זה. עם זאת, לפחות במצגת של ראש הממשלה, המבוססת על חומר ארכיוני, אין מידע על פעולות איראן לקידום פרויקט גרעיני צבאי בשנים מאוחרות, ובעיקר לאחר ההסכם.

אמינות המידע - מדובר בקפיצת מדרגה. ישראל השיגה בעצמה וחשפה מידע אותנטי רב, ברמת מסמכי מקור.

רלוונטיות - החשיפה נעשתה בשיאם של המגעים המדיניים בעניין שיפור ההסכם, טרם להחלטת טראמפ ונועדה כנראה להכשרת דעת קהל בעולם לקראת הצהרתו בעניין פרישת ארצות הברית מההסכם.

השיווק - מלבד איכות המידע שנאסף, ביצוע החשיפה במונחים שיווקיים היה לכל הדעות מצוין, לרבות הפקת האירוע הטלוויזיוני, הצגת הנושא בידי הדרג הבכיר ביותר בישראל, התיאום המוקדם עם גופי תקשורת במערב, ראיונות המשך וכו'.

כפועל יוצא מכול אלה, החשיפה חיזקה את הטענות נגד אמינות איראן, העלתה את הנושא על סדר היום העולמי בעיתוי מדויק וסיפקה תמיכה לעמדת ארצות הברית. בנוסף, היא אילצה את מנהיגי אירופה השותפים להסכם להסביר את עצמם, גם מבית, הכיצד חתמו על הסכם שיסודו בגילוי שקרי של העיסוק האיראני בגרעין בעבר. הדבר עשוי להגביר את נטל האחריות עליהם לגבי המשך השותפות בהסכם הגרעין (בלי ארצות הברית) ויתכן שישפיע גם על הידוק הפיקוח והבקרה על מעשיה של איראן בעתיד.

סיכונים אפשריים

- הסיכון המודיעיני - בהקשר לחשיפת מקורות מודיעין והפקת לקחים של איראן, שיובילו לשיפור אבטחת המידע. סביר שסיכון זה נשקל אל מול התועלת האסטרטגית שבחשיפה. לפי פרסומים זרים האיראנים כבר גילו את החדירה טרם הפרסום, כך שאם נגרם נזק (אין על כך מידע) הוא לא נגרם בשל החשיפה הפומבית.

- סיכון לעליית המתח הביטחוני בין ישראל לאיראן - מבצע איסוף מודיעין אינו נחשב פעולה מלחמתית ואיראן כבר הצהירה על כוונותיה להגיב לתקיפות בסוריה, שאותן היא מייחסת לישראל, כך שהחשיפה אינה מוסיפה על הסיכון הגבוה ממילא.

- סיכון למיסקלקולציה - אפשרות, שהאפקט של החשיפה לא יהיה בהתאם למצופה. בשלב זה לא ניכר שאלה פני הדברים.

סיכום

החשיפה נועדה לסייע להכשרת דעת קהל להצהרתו של הנשיא טראמפ ולהקשות במשהו על מנהיגים אחרים השותפים להסכם, שאינם ששים להתעמת עם איראן. מבחינת הקריטריונים שהוצגו לעיל, מדובר במבצע חשיפה מקצועי ומרשים. במקרה זה, נוכח כובד משקלו של האיום האיראני על ישראל תוחלת התועלת מהחשיפה (מכפלת הסיכוי לאירוע מוצלח בתועלת הצפויה בהינתן הצלחה) נראית גבוהה, וזאת גם אם מייחסים לחשיפה כשלעצמה סיכויי השפעה מוגבלים. האלטרנטיבה, לא לפרסם את המידע, משמעותה לוותר על הסיכוי ליצור ערך תודעתי מהמידע ולהותירו בארכיוני קהילת המודיעין.